

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitæte ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Aeternitas multipliciter accipitur: conuenit autem Deo sumpta in maximè
propria significatione. cap. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Henric.

rationem ratiocinatam. Quia ergo, ut notat Henricus in sum. art. 31. initio, immediata radix aeternitatis est omnimoda immutabilitas, post hanc de illa agendum est. Dicam vero in primis de multiplici acceptione nominis, *Aeternitas*, & de propria ratione ipsius in maximè propria significatione: ultimo tandem de habitudine eius ad diuinitatem, & comparatione ad durationes creatas.

Aeternitas multipliciter accipitur: conuenit autem Deo sumpta in maximè propria significatione.

CAPVT I.

I.

Magn. Dion.

Damasen.

I. Thom.

Bonauent.

Psalm. 72.

Gregor.

Genes. 49.

Psalm. 76.

Genes. 17.

Augustinus.

Horatius.

Aeternum multipliciter accipitur, ut patet apud Magnum Dion. cap. 10. de diuinis Nominib. Damascan. lib. 2. fidei cap. 1. S. Thom. 1. p. q. 10. art. 3. & in 1. d. 8. q. 2. art. 2. Bonauent. in 4. d. 3. p. 2. art. 3. q. 1. ad 1. & alios Theologos. Est vero hæc varietas in lingua Latina, Græca, & Hebræa. Ut vero à Latina incipiam, æternum sumitur in primis pro re existente sub longa temporis diuturnitate longè remota à præfenti tempore, quantumuis initio, ac fine non careat: iuxta quam acceptionem Dauid appellat montes, & annos æternos, Montes Psalm. 72. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Montes autè hoc est sancti Patriarchæ & Prophetæ, qui ibi per montes intelliguntur, ut ait Gregor. lib. 27. Moral. cap. 5. in id Iob 36. *Quæ prætexerunt cuncta desuper.* & alij Patres non fuerant ab æterno, sed quia longo ante Dauid tempore præcesserant, ratione antiquitatis dicuntur æterni: quæ etiam ratione Patriarcha Iacob. Genes. 49. vocat Messiam, *Desiderium collum æternorum.* Annos vero æternos dicit Psalm. 76. *Cogitavi dies antiquos: & annos æternos in mente habui.* Sunt vero anni æterni idem, quod anni antiqui ab initio sæculi. Item quod in longinquum tempus durabit, etsi finem sit habiturum, dicitur æternū ut patet Genes. 17. Ex verbis Domini ad Abraham. *Dabo tibi, & semini tuo terram peregrinationis tue omnem terram Chanaan in possessionem æternam:* & tamen, ut constat, eiusmodi possessio principium, ac finem habuit. Quem locum expendit D. Augustinus lib. 1. quæstionum super Genes. quæst. 31. & probat illo versiculo Horatii, *Seruiet æternum, qui paruo nesciuit:* Simile quid notat lib. 2. quæstionum in Exod. quæst. 43. eodem modo intelligitur

à D. Thoma 1. p. quæst. 10. art. 2. ad 2. illud Exod. 15. *Dominus regnabit in æternum, & ultra:* ait quæ æternum sub hac significatione esse idem, quod sæculum: & ideo Deus dicitur regnare ultra æternum, quia durat ultra quamuis durationem assignatam, siue ultra quodlibet sæculum: quod, ut habetur lib. 1. de celo text. 100. est periodus cuiuslibet rei.

S. Thom.

Exod. 15.

Aristot.

II.

Tradita acceptio est valde impropria: alia magis propria est, quæ æternū dicitur id, quod saltem altera ex parte caret termino, quamuis ex altera sit finitum: iuxta quæ, quæ fuerunt ab æterno, etsi finem habeant dicuntur æterna: ita accepit Apostolus cap. ult. ad Romanos ubi mysterium conuersionis gentium dicit, *Tacitum temporibus æternis,* quæ nempe præcesserunt mundi exordium: vel potius in æternitate, quatenus eminenter continebat tempore possibilia ab æterno, vsque ad illud tempus, quo primum mysterium eiusmodi reuelatū est, ut indicat D. Thomas, & Lyran. in expositione eius loci, porro illa tempora caruerunt quidè principio, non tamen fine. Eodem modo loquitur Baruch. cap. 3. *Qui præparauit terram in æterno tempore:* aliquando è contra æternum dicitur id, quod tamen initium habeat, caret fine: quomodo de cælis dicitur in Psalm. 148. *Statuit ea in æternum.* & de pœnis inferni Matth. 25. *Ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam:* Quod perperam accipiebat Orig. pro longo tempore habituro tamè finem: ideoque merito reprehenditur à B. Cæsareo in 3. dialog. & alijs Patribus: & August. lib. 83. quæstionum: q. 23. animam nostram æternitatem consequi dixit æterna æternitatis participatione: & Angelos æternos appellari. Psalm. 72. ait D. Thomas 1. p. q. 10. art. 3. in corpore, quæ acceptio est valde vsitata apud Doctores, ut videre est in Alensi 1. p. q. 12. m. 1. art. 2. & alijs.

S. Thom.

Lyranus.

Baruch. 3.

Psalm. 148.

Matth. 25.

Cæsarius.

Augustinus.

S. Thom.

Alensis.

III.

Tertia acceptio magis propria, quam secunda, est, quæ æternū dicitur, quod habet durationē absque principio, & fine, habet tamen adiunctā mutabilitatem, & non repugnantiam, ut esse desinat, vel saltem abstrahit à repugnantia, & non repugnantia, ut mutetur: quod sempiternum dici ait Richard. de S. Victore lib. 2. de Trinitate cap. 4. & Isidor. lib. differentiarum, differ. 496. Et quidè, si vis vocis attendatur, sempiternum significare videtur id, quod semper est. Hoc tamen ipsum ut notat Alensis 1. p. q. 12. m. 1. art. 1. æquiuoce dicitur: nam in primis significat id, quod est omni tempore vero, quomodo Angelos omni tempore fuisse docet D. Aug. lib. 12. de Ciuitate c. 15.

Rich. Victor.

Isidorus.

Alensis.

Augustinus.

qui

Genes. 9.

Num. 28.

qui tamen habuerunt initium: dicitur etiam id, quod semper est, hoc est nunquam non est: in sacris vero literis accipitur etiam pro habente principium, ac finem. Nam Genes. 9. foedus initum à Deo cum Noë dicitur sempiternum, quod tamen habuit initium. Item Num. cap. 25. vocatur pactum sacerdotij sempiternum, quod Deus contulit Phinees filio Eleazari, quod tamen tandem expirauit finito sacerdotio legali per sacerdotium Christi, ac legis nouæ. Vt tamen ad tertiam acceptionem æterni redeam, sumitur absolute pro eo, quod caret initio, ac fine durationis: quomodo Dionys. cap. 10. de diuin. *Absolute*, inquit, *ingenta*, id est, *sine principio*, & *verè perpetua dicuntur æterna*, sicut diuina. Et quamuis nihil creatum hoc modo æternum fuerit, quoniam omnia sunt condita in tempore à Deo, tamen in sententia illorum, qui censent non repugnare, vt mundus fuerit ab æterno, Angeli ab æterno producti forent hoc modo æterni: quoniam ex suppositione carerent initio durationis: & quia suapte natura sunt incorruptibiles per naturam, & vires causarum secundarum, non haberent finem. Vbi tamen vocis, *Æternus*, in hac significatione non potest efficaciter ostendi ex sacris literis: quoniam cum solus Deus de facto careat utroque termino durationis, & sit omnis mutationis expers, cum dicitur æternus non constat vtro ex his modis accipiat.

IV.

Rich. Viſtor.

Anselm.

Vltima acceptio est, qua æternum dicitur id, quod caret initio, ac fine, & caret omni mutabilitate: vt explicat Richardus vbi supra cap. 4. & cap. 9. *Carere*, inquit, *initio*, *ac fine*, & *omni mutabilitate dat æternum esse*. Ad quem ferè modum accipit Anselmus in Monologio cap. 24. vbi ad rationem æternitatis exigit immutabilitatem. Hæc est maximè propria acceptio, à qua cæteræ deriuantur propter aliquam affinitatem ad significatum illius: nam, quemadmodum immobile in maximè propria acceptione est illud, quod omnino est immutabile: & nihilominus quædam, quæ raro, tarde, aut difficilè mouentur, immobilia solent appellari, ita æternum propriè significat id, quod habet durationem vniuniformem, & inuariabilem sine principio, ac fine, improprie tamen extenditur ad significandas res, quæ ratione durationis, antiquitatis, aut perpetuitatis aliquo modo, participant æternitatem, & in hac vltima acceptione vsurpa-

tur à Theologis, cum disputant de æternitate Dei.

Hæc dicta sunt de nomine Latino: in Hebræo vero עולם eadè est diuersitas: nam accipitur pro vera æternitate, vt Psalm. Psalm. 44. 44. *Sedes tua Deus in seculum seculi*: Item Psalm. 116. *Veritas Domini manet in æter-* Psalm. 116. num. & Psalm. 89. *A seculo, & vsque in se-* Psalm. 89. *culum tu es Deus*: Quibus locis in Hebræo habetur vox עולם. Interdum significat longissimum tempus, licet principio, & fine claudatur, ita accipitur Genes. 6. *Isti Genes. 6. sunt potentes à seculo viri famosi*. Item Hierem. 2. & alibi sæpè vox עולם vsur. Hierem. 2. patur pro longo temporis spatio terminis vtrinque circumscripito. Sumitur etiam pro duratione carente principio, vt Prouerb. 8. *Ab æterno ordinata sum*, vel Prouerb. 8. carente fine, vt Psalm. 99. *Laudate no-* Psalm. 99. *men eius, quoniam suauis est Dominus, in æternum misericordia eius*. D. Hieronym. in Hieronym. Comment. ad cap. 1. Epistolæ ad Galat. asserit vocem holam si scribatur per litteram γ, significare veram æternitatem, si absque illa scripta fuerit, significare iubilæum, hoc est, spatium quinquaginta annorum. Hæc tamen observatio non semper est vera. Nam Genes. 13. Vbi dicitur Genes. 13. *Omne terram hanc dabo semini tuo vsque in sempiternum*, est vox עולם, cum littera γ, & nihilominus non significat propriam æternitatem, sed longissimum tempus, vt notat ibi Caietanus, & Abulensis. Caietanus. Abulensis. & per se patet: quoniam sensen Abraham iam non possidet terram illam, atque adeo nec possidebit per totam æternitatem. Accedit quod Deut. cap. 15. vbi Deut. 15. dicitur, *Et seruiat tibi vsque in æternum*, habetur vox עולם cum littera γ, & nihilominus significatur tempus iubilæi, quo finito seruus ille recuperaturus erat libertatem.

Quod attinet ad nomen Græcum D. Augustin. lib. contra Priscillianistas ad Augustin. Orosium, cap. 5. & 6. sentire videtur esse aliquod discrimen inter duo hæc nomina Græca nempe αἰών, & αἰώνιος, quia scilicet primum dicitur indifferenter de sæculo, hoc est duratione vtrinque terminata: posterius verò de interminata, & infinita saltem ex parte vltiore: quoniam vero præuidit posse in scripturis reperiri posterius acceptum non pro vera æternitate: sed pro diuturno tempore, vt cum de Sacramentis, ac cæremoniis legis antiquæ, quæ erant finem habituræ, dicitur Exod. 28. Exod. 28. *Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum*, recurrit ad æternitatem rei significatæ, erant enim vmbra futurorum, ac cælestium

coelestium bonorum, quæ finem non habent, & proinde dici poterant *aiōia* non re, sed signo. Verum hæc etiam obseruatio non est necessaria: quoniam ubicunque in Hebræo est vox *על* ibi textus Græcus absque defectu dabet nunc *aiōis*, nunc vero *aiōis*: quin vero ad Titum primo ubi dicitur, *In spem vite æternæ, quam promissit Deus ante tempora secularia*: In Græco dicitur *αἰῶνος*, quo loco nō intelligi veram æternitatem, sed tempus ab initio mundi docet idē D. August. ubi supra: quapropter vox *aiōis* apud Græcos non necessario sumitur pro vera æternitate: idemque patet cap. vlt. Epistolæ ad Roman. illis Verbis: *Secundum reuelationem mysterij temporibus æternis taciti, quod nunc patefactum est per scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei*: nam utrobique habetur vox, *aiōis* & tamen cum Deo tribuitur significat veram æternitatem, cum vero tempori præterito ab initio mundi, nequaquam. Has, & plures alias acceptiones vocis *aiōis* tradit Damascen. lib. 2. fidei cap. 2. Aristotel. autem lib. 1. de celo text. 100. tradit duas alteram qua *aiōis* accipitur pro periodo durationis cuiuslibet rei, quam Latini vocant ætatem, vel æuum, alteram pro duratione totius mundi, ac cæli, quam quia credidit infinitam censet etiam *aiōis* significare æternitatem propriè dictam: idque ex propria significatione vocabuli, dicitur enim *aiōis* quasi *aiōis* hæc est semper existens ut notauit Nicetas in orationem secundam Nazianzeni, hoc vero solum est id, quod initium, aut finem durationis non habet.

VII. Deum vero esse æternum fides docet, ut patet ex Concilio Lateranensi cap. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica, *Vnus solus est, verus Deus æternus, &c.* & ex Symbolo Athanasij, *Æternus Pater, Æternus Filius, Æternus Spiritus sanctus, & tamen non tres æterni, sed vnus æternus*. Item cap. vlt. ad Roman. *Secundum præceptum æterni Dei*. & Michæ 5. *Egressus eius ab initio ab itineribus æternitatis eius, ubi sermo est de processione Verbi æterni Isai. 40. Deus sempiternus Dominus. & cap. 57. Excelsus, & sublimis habitans æternitatem*. At inquiet aliquis ex his locis minimè colligi Deum esse æternum in maximè propria acceptione: quando enim nomen aliquod multipliciter accipitur, non sumitur effectus argumentum ad probandum aliquid in certa, ac determinata significatione. Hæc responsio non tollit vim argumenti sumpti ex citatis testimonijs sacrarum literarum: quo-

niam, quando vocabulum multipliciter accipitur, sumi debet pro maximè proprio significato, nisi inde manifestum sequatur absurdum: & idē cum Deus dicitur æternus, intelligi debet iuxta maximè propriam significationem: quæ non dedecet, imò vero maximè conuenit Deo. Quin vero quoniam hæc erat ambiguitas in hac voce, *Æternum*, Scriptura adhibuit alia verba, quibus explicaret modum proprium æternitatis diuinæ, ut in Psalm. 89. *Prinsquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis, à saculo, & vsque in sæculum tu es Deus*: Quo loco in Hebræo est nomen *על*, quod Latinus interpres modo vertit sæculum, modo æternum, ut autem constaret nomen illud sumi pro vera æternitate adduntur illa verba: *Antequam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis*: quibus indicatur sermonem non esse, de duratione aliqua temporaria, ac finita, sed infinita absque principio, & verè æterna, quod idem factum est. Proverb. 8. ubi dicitur. *Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret, &c.* Vbi sermo est de æterna Verbi generatione, ut plerique Patres exponunt: similiter aperte excluditur finis, cum dicitur Exod. 15. *Dominus regnabit in æternum*, & Exod. 15. *ultra*, quia scilicet vita, & Regnum Dei est ultra omnem durationem creatam, quæ æterna nuncupari possit, vel ut ait D. Thomas 1. p. quæst. 10. art. 2. ad 2. s. Thom. etiamsi aliquid aliud à Deo semper esset, tamen Deus adhuc ultra regnat, in quantum Regnum eius est totum simul, atque perfectum: aperte etiam habetur ex illo Psalm. 101. *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient*: quibus explicatur inuariabilitas vitæ diuinæ primis illis verbis: *Tu autem idem es*: Illis vero alijs, *& anni tui non deficient*, sempiterna, & interminabilis vitæ diuinæ possessio, ut notat sanctus Thomas lib. 1. contra Gentes cap. 15. De 5. Thom. nique breuissimè, & compendiosè idem expresit Scriptura Ecclesiast. 18. illis verbis: *Qui viuit in æternum creauit omnia simul*: & Exod. 3. *Ego sum, qui sum, & qui est misit me ad vos*. Nam loquendo per verbum præsentis temporis abstrahit à futuro, ac præterito, explicatque indiuisibilem, inuariabilem, & interminabilem permanentiam vitæ diuinæ: quæ abstrahit ab omni differentia temporis, heretque perenniter, & immobiliter in se ipsa: & ita Patres referendi cap. 11. asserunt in Deo non reperiri præteritum, nec futurum, sed solum præsens: Hanc doctrinam confirmat Magnus Dionys. cap. 10. de diuinis nominibus.

Antiquus,

Antiquus, inquit, dierum Deus predicatur, quod ipse sit omnium, & seculum, & tempus, & ante dies, & ante seculum, ac tempus. & paulò post, quocirca etiam in sacris mysticarum visionum apparitionibus, & antiquus, & nouus effingitur, seniore quidem antiquitatem eius, quæ ab initio est, iunior autem insensibilitatem signante ipsius, utriusque vero cum ab initio ad finem usque, per cuncta procedere monstrantibus: Quibus verbis constat ex mysticis visionibus colligi vitam Dei, & initio, & fine carere, & varietatis iniurijs obnoxiam non esse.

VIII.

Aristot.

Boetius.

Anselm.

Rich. Victor.

Hanc fidei veritatem ipsi quoque Philosophi agnouerunt, ut Aristoteles lib. 8. Physic. & lib. 12. Metaphys. eiusque interpretes utrobique: imò vero, ut ait Boetius lib. 5. de consolatio profa vltima, Deum esse æternum cunctorum ratione degentium commune est iudicium: D. Anselm. in Monologio cap. 17. & Richard. de sancto Victore lib. 2. Trinitat. cap. 2. id probant quoniam veritas nec principium nec finem habet: summa autem natura est ipsa prima, ac summa veritas: quare neque principium, neque finem habet. Verum hæc probatio non est ad modum firma, neque à priori: nam vel per veritatem intelligunt entitativam, siue obiectiuam, vel formalem, & intellectiuam: si priorem intelligant, ex illa nõ necessario sumitur actualis existentia rei: nam antequam Verbum diuinum incarnaretur, verum erat ipsum incarnandum, & tamen incarnatio ipsa, quæ erat obiectum veritatis, nondum erat. Si vero sermo sit de veritate formali, hoc est de illa, quæ existit obiectiuè in mente intelligentis, recte quidem concluditur à posteriore, si veritas æterna est, primam quoque substantiam, quæ est prima veritas, esse æternam, verum qui negauerit primam substantiam esse æternam, negabit etiam æternitatem veritatis formalis, quæ non existit per se, sed in intellectuali substantia. Ideo melius, & clarius ostenditur ab Alens. 1. p. quæst. 12. m. 4. post Richard. de S. Victore lib. 1. de Trinitate cap. 7. 8. & 11. ex eo, quod Deus sit à se: Nam, quod est à se, & non ab alio, non habet principium durationis: cum enim in se ipso habeat sufficiens principium existendi, & existat per essentiam, concipi nequit, non existens antequam existat: atque adeo non habet principium durationis. Præterea id, quod non est ab alio, non habet in suo esse admistam potentiam ad non esse: ac proinde non est vertibilis non esse, atque adeo est æternum, Deum autem esse ens à se ostendit tract. 1. quare est simpliciter æternus. Opti-

me etiam ex immutabilitate, tanquam ex proxima radice, æternitatem Dei probant S. Thom. 1. p. quæst. 10. art. 2. & lib. 1. contra Gentes cap. 15. Henric. in sum. art. 31. quæst. 1. Durand. in 1. d. 19. q. 2. num. 7. Capreol. d. 9. quæst. vn. a. 2. conclusio. 1. Hispalens. quæst. vn. art. 1. conclusio. 3. Richard. dist. 19. art. 2. quæst. 1. & alij. Ratio est: quoniam, quod prorsus immutabile est, semper idem est absque vlla varietate, & successione, neque potest non esse: cum igitur ex superioribus constet Deum esse omnino immutabilem, ex ipsa etiam ratione constat esse verè, ac propriè æternum: hoc est sine initio, & fine, sine varietate, aut successione durationis. Quod attributum, utpote modus essentia, conuenit omnibus perfectionibus diuinis, non sola enim vita, & substantia Dei sempiterna est, sed sapientia quoque, iustitia, omnipotentia, & omnis alia perfectio, tam absoluta, quam relatiua, ut obseruat Mayron. in 1. d. 9. q. 1. art. 1.

Ex dictis conuincitur impia superstitio Idololatrarum, qui colunt Deos, quorum patres, ac matres, ortus, & interitus produntur antiquis literarum monumentis. Vnde etiam ortum habuit ridicula illa distinctio Deorum, quorum alij seniores, iuniores alij dicuntur, quam recte hoc nomine irridet, ac traducit D. Chrysostom. homil. 1. in cap. 1. Ioan. super illa verba. In principio erat Verbum, additque nihil tale in nostra religione: nam, si Deus est, quæ admodum est: nihil eo superius: si omnium conditor, primus: si Dominus, & Princeps omnium, omnia post ipsum, & creatura, & secula.

Explicatur diffinitio æternitatis, & ostenditur ipsam esse durationem sine diuina.

CAPVT II.

Postquam ostensum est Deum esse æternum æternitate propriè dicta, sequitur ut explicem, quænam sit propria ratio, & natura æternitatis. Diffinitur autem æternitas ab Anselmo in Monologio cap. 24. in hunc modum. Vera æternitas est interminabilis vita simul tota existens. & Richardo de S. Victore lib. 2. de Trinitate, cap. 4. Quid aliud est æternitas, quam diuinitas sine initio, & fine, & carens immutabilitate. Potissima tamen diffinitio, quam Doctores communiter recipiunt, & exponunt, est, quam tradit Boetius lib. 3. de consolatio.

Alens.

Rich. Victor.

L

Anselm.

Rich. Victor.

Boetius.